

Szakértői értékelések összegzése, a pályázatírás eredményesebbé tétele érdekében

(2014. évi „Zöld Óvoda” „Örökös Zöld Óvoda” pályázatok)

Készült:

Badics Tiborné, Barnáné Likovszky Márta, Dönsz Lászlóné, Dupákné Gecse Adél, Halasi Ágnes, Katóné Antal Yvette, Kótiné Losonczi Zsuzsanna, Nagy Lajosné, Némethné Józsa Ágnes, Tóthné Kővári Csilla szakértők véleménye alapján,

összesítette:

Katóné Antal Yvette szakértő

szerkesztette és véglegesítette:

Kovács Lászlóné vezető főtanácsos

Földművelésügyi Minisztérium

Tartalom

- 1. Tapasztalatok a „Zöld Óvoda” 2014. évi pályázatokról**
- 2. Tapasztalatok az „Örökös Zöld Óvoda” 2014. évi pályázatokról**
- 3. A szakértők javaslatai a pályázati kiírás és az önértékelési szempontsor módosítására**

Budapest, 2014. december 29.

1. Tapasztalatok a „Zöld Óvoda” 2014. évi pályázatokról

1.1. A pályázat formai értékelése

Elemzési területek: kiírási szempontoknak való megfelelés, átláthatóság, stílus, témák kifejtési szintje, a fenntartói szándéknyilatkozat és a támogatói nyilatkozat egyetértő tartalma.

2014-ben mindösszesen 248 pályázat érkezett, ebből érvényes, a pályázati előírásoknak megfelelt 244.

A pályázati felhívás szerint az óvoda 3 évig használhatja az elnyert címet. Az újra, vagyis 2. vagy 3. alkalommal pályázók az elmúlt 3 évre vonatkozóan készítik el beszámolóikat.

Idén emelkedett azoknak az óvodáknak a száma, akik több mint 3 év elteltével nyújtották be pályázataikat. A második és harmadik alkalommal pályázók száma: **154**, ebből **24** óvoda - **5,58%** - 5-6 év elteltével pályázott újra.

A pályázatokról általában megállapítható, hogy átláthatók, a tevékenységek, témák kellően kifejtettek, formailag megfeleltek a kiírási szempontoknak. A nevelőtestületi és fenntartói szándéknyilatkozatok is az előírások szerint készültek.

A támogatói nyilatkozatok minden esetben pozitívak, egyetértő tartalmuk illeszkedik a pályázati célokhoz. A nyilatkozatok tartalmukat tekintve változó mértékben részletezettek, több esetben a támogató szakember által a konkrét együttműködés és a Zöld óvoda kritériumainak való megfelelés került bemutatásra.

A pályázatok benyújtása során az előírt mellékleteket csatolták, vagy hiánypótlás során pótolták, így megfeleltek a pályázati kiírásban meghatározott feltételeknek.

1. 2. A pályázatok tartalmi értékelése

Elemzési szempontok az önértékelési szempontsor alapján

1.2.1. Először pályázók:

A pályázók jól ismerték a **helyi, regionális prioritásokat**. Konkrét példákkal, hivatkozásokkal támasztották alá állításait, néhány intézmény együttműködött a helyi önkormányzati dokumentumokban megfogalmazott környezeti koncepció feladatainak megvalósításában; keresték azon pontokat, ahol be tudtak kapcsolódni a helyi értékekre épülő, fejlődést elősegítő tevékenységek megvalósításába.

Az **óvodák dokumentumaikban** követték a fenntarthatóság pedagógiai elveit. A pedagógiai céljaik megfogalmazása és a hozzárendelt feladatok is bemutatták, a tudatos, tervszerű óvodapedagógusi munkát az egészséges életmód és a környezettudatos magatartás megalapozása, valamint a környezeti nevelés fejlesztése érdekében.

Kevés számú és óraszámú **továbbképzést** végeztek a fenntarthatóságra-, a környezettudatosságra neveléssel kapcsolatban.

Az **óvodai tevékenységek** sorában nagy hangsúlyt helyeztek a helyi természeti értékek védelmére, a Zöld jeles napokra, a helyi hagyományok, néphagyományok ápolására. Több pályázatban részletesen bemutatásra került az óvoda mindennapi tevékenységébe beépülő “hungarikumok”, kézműves tevékenységek, valamint a néptánc.

Az **óvodapedagógusok által alkalmazott módszerek** (játékos-cselekvéses tanulás, szenzitív módszerek, terepi tapasztalás, tevékenykedtetés, élménypedagógia, projektpedagógia, kooperatív tanulás) nagyban segítették az adekvát tanulási környezet megteremtését.

A környezeti neveléssel kapcsolatos **tevékenységeket** – az önértékelésük alapján – reálisan felmérték; a hiányos, és /illetve a gyenge pontoknál fejlesztési elképzeléseiket leírták, melyek az óvodapedagógusok elkötelezettségét, szakmai hozzáértését, átgondoltságát igazolták.

A Zöld óvodai tartalmak megjelentek a gyermekek spontán viselkedésében, szokásaikban. Az óvodák túlnyomó többségében megszervezték és tudatosan irányították a kisállatok, növények, kiskertek, fűszerkertek gondozását. Mérgező növények a csoportszobában, az udvaron nem találhatóak. A szelektív hulladékgyűjtés megjelent a tevékenységekben, gyakoriságukat tekintve eltérő mértékben.

Az **energiatakarékosság, gazdaságosság** elvei nem kellő hangsúllyal jelentek meg a gyermekek szokásrendjének alakításában. Az alkalmazottak lehetőségükhöz mérten figyeltek rá, és törekedtek azok érvényesítésére a mindennapi gyakorlatban. Több intézmény rendelkezik megújuló energiaforrással (napelemmel) is.

Széleskörű **partneri kapcsolatokat** mutattak be (fenntartó, környező óvodák, iskolák, alapítványok), de az együttműködés területei nem minden esetben kapcsolódtak a zöld óvodai tartalmakhoz.

A szülő, mint együttműködő partner, kevés pályázatban szerepelt. A környezettudatos szokások alakításához kapcsolódó szakmai és egyéb szervezetek bemutatása sok esetben hiányosságot mutatott.

A **dolgozók munkakörülményeiről írt értékelések** többségében jó szintet mutattak. Azokban az intézményekben, amelyek nemrég kerültek átadásra, az európai normáknak, követelményeknek való megfelelés szempontjai jól érvényesültek.

Több pályázat esetében a vállalt **fejlesztési célok** nem kapcsolódtak szorosan a kritériumrendszer elemeihez.

Összegezve megállapítható, hogy a pályázók többsége tényanyagokkal igazolta a Zöld óvodai tartalmak iránti elkötelezettségét.

1.2.2. Újra (második, harmadik alkalommal) pályázók:

A Zöld Óvoda cím elnyerése óta eltelt három év elemző, értékelő **beszámolójában**, a legtöbb esetben, az elmúlt év programja dátumokkal, helyszínekkel és a téma megjelölésével került bemutatásra.

A beszámolóknak némelyike a három évvel ezelőtt vállalt fejlesztési cél megvalósulásának bemutatásával indult, mely az óvoda részéről tudatos pedagógiai tevékenységet közvetített.

Az intézmények a megadott vázlatpontokra kitértek, bár több esetben keveredtek a tartalmak, de az értékelés szempontjából a legfontosabb adatok megjelentek.

A helyi, regionális prioritások az igényesebben elkészített pályázatokban kifejtésre kerültek, ellenben néhány pályázat esetében hiányoztak.

Több óvoda rendelkezik „Madár barát” óvoda címmel.

Érezhetően nem egyes eseményekre korlátozódtak a pedagógiai gyakorlatok (pl.: jeles napok, kirándulások, erdei óvodák megszervezése stb.), hanem a folyamatosságot mutatták be. A környezet megismerése, felfedezése, az óvni kívánó szemlélet folyamatossága tükröződött a kiemelkedően jó, példaértékű tartalommal rendelkező pályázatokban.

A **dokumentumok** bemutatásában található tartalmak önértékelése során a „településre vonatkozó környezeti koncepció” tartalmi értékeléseinek bemutatása már csak egy-két intézmény esetében hiányzott, ami az elmúlt évekhez viszonyítva pozitív változást mutat.

Az óvoda dokumentumainak tartalmi bemutatása változó minőségű szintet mutatott: akadtak nagyon részletesek és nagyon általánosan megfogalmazott részek.

A küldetés megfogalmazása: a pedagógiai programok szellemiségét, a környezeti nevelés prioritását, céljait igazolta.

A feladatokban bemutató tartalmi kiemelések, az egyéb óvodai dokumentumokban markánsan megjelenített fenntarthatóságra nevelés elveinek bemutatása a pályázók tudatosságát és elkötelezettségét bizonyította.

Általános probléma, hogy a kritériumrendszer elemeinek megvalósulása, eredményessége helyett az intézmény környezeti nevelése került bemutatásra. Az önértékelés az oldalszám megjelölését is kérte, ami több esetben elmaradt.

A zöld óvodai tartalmak a gyermeki fejlődést nyomon követő dokumentum bemutatása során - több esetben - nem jelentek meg.

A megvalósított **továbbképzések** felsorolása konkrétságot mutatott, a zöld óvodai tartalmak megjelentek, bár maga a táblázat kitöltésében voltak hiányosságok. A belső tudásátadásra kevés óvoda tért ki kellő részletességgel.

Több intézmény tudatosan „csempészte be” a Zöld óvodai tartalmakkal összefüggő pedagógus-továbbképzést a különböző hazai és uniós (TÁMOP) pályázatok megvalósításába.

A környezeti neveléssel kapcsolatos **tevékenységek** bemutatása az idei évben a legtöbb pozitív változást hozta. A tevékenységeket konkrétan a zöld óvodai tartalmaknak megfelelően töltötték ki, a fejlesztési elképzeléseket pedig az adott intézmény adottságainak figyelembe vételével fogalmazták meg. A környezeti neveléssel kapcsolatos tevékenységek értékelése megfelelően differenciált. Gazdag, változatos, egyedi tevékenységrendszert biztosítottak a gyermekek számára.

Az újrahasznosítás elve egyre több intézményben megvalósult. Van olyan óvoda, amelyik pályázatot is írt ki a szülők számára újrahasznosított anyagokból készült játékok készítésére. A szelektív hulladékgyűjtés megvalósítását kiemelt feladatként valósították meg. Keresték a helyi lehetőségeket, megoldásokat. Ezen a területen a szülők szemléletformálása nagy hangsúlyt kapott. A szenzitív játékok alkalmazásáról ugyanakkor kevés óvoda számolt be.

Az **erdei óvodákra** vonatkozó elvárásokat kevés óvoda tudta teljesíteni, ez a hiányterület szinte minden pályázatnál megjelent. Ennek **több oka** van: van ahol nem tudják előteremteni az *anyagi feltételeket*, vannak intézmények, ahol a *szülők nem támogatják* az elképzelést, s vannak ahol *nem is gondoltak* erdei óvoda *szervezésére*, így a fejlesztési célokban sem kap helyet.

Az **eszközök** értékelése során nagyon kevés helyi sajátosság jelent meg, pedig az önértékelés felhívja a figyelmet arra, hogy a beírt eszközök csak példák. Jellemzően a fejlesztési elképzelések elnagyoltságot, illetve hiányosságokat mutattak. Az eszközök használatának gyakorisága és a korosztály megjelölése a legtöbb pályázatból hiányzott. Tudatos környezetformálást jeleztek a pályázatokban: pl. az óvoda udvarával, a csoportszobák berendezésével kapcsolatban.

Az újra pályázók esetében is több intézmény a Zöld óvodai tartalmakkal összefüggő *eszközbeszerzést* tudatosan „csempészte be” a különböző hazai és uniós (TÁMOP) pályázatok megvalósításába.

Az óvodán belüli **együttműködések** területeinek, tevékenységeinek bemutatása a legtöbb pályázatból hiányzott, mintha azok nem is működnének.

A külső együttműködések részletezettsége bemutatása változó képet mutatott és a zöld óvodai tartalmakra vonatkoztak.

Többségében igen széles körű helyi és településen kívüli szakmai kapcsolatrendszerrel adtak képet. A szülők bevonása, megnyerése az „ügynek” szinte valamennyi pályázatban megjelent. A nevelőtestületek elkötelezettségéből széleskörű kommunikációs kapcsolatra, társadalmi hatásra való törekvéstről számoltak be.

Energiatakarékossági helyi tevékenységek, illetve azok értékelésében a takarékosági intézkedések kidolgozottak, felhasznált anyagok részletezettek, reálisan értékelték, ebben kevés hiányosság volt tapasztalható, több óvoda (vagy fenntartója) nyert energetikai pályázaton.

A takarékoság elve megjelent a gyermekek szokás- alakításának folyamatában is. A beszerzések megvalósítása nagyrészt a fenntartó kezében van, az óvodák csak véleményezési lehetőséget kapnak. Van olyan kistélepülés, ahol a konyha működtetéséhez azért nem volt lehetőség helyi termelőktől vásárolni, mert nem tudtak számlát adni.

Alacsony szinten értékelték a környezetkímélő tisztítószeres használatát a központi beszerzések, és a HACCP előírások miatt. Azok a települések vannak ebből a szempontból jobb helyzetben, ahol maguk dönthettek a beszerzésekről.

A legtöbb óvoda reálisan értékelték a Zöld óvoda céljainak megvalósítása érdekében végzett **felnőtt tevékenységeket**, ugyanakkor kevesen jelenítették meg újra, a konkrét helyi sajátosságokat, mivel azokat az elemző-értékelő beszámolóban már bemutatták. Az intézmény által bemutatott sikeres pályázatok, nem minden esetben kapcsolódtak a Zöld Óvodai tartalmakhoz, néhány intézmény esetében a pályázati aktivitás viszont példaértékűnek tekinthető.

A fenntartó részéről kiírt pályázatok nagyon kevés intézménynek adnak lehetőséget a fejlesztésre. Az óvodaudvarok alakítása, fejlesztése igen ellentmondásos terület. Vannak fejlesztések, amelyek csak anyagiak függvényében megvalósíthatók, ugyanakkor a konyhakert, vagy egyéb kiskert kialakítása nem kerül sokba, mégis sok pályázónál a legalacsonyabb szinten értékelt tevékenység.

Az óvodai **nevelőmunka** belső folyamatának értékelésénél a legtöbb esetben a helyi sajátosságok nem jelentek meg (L. Önértékelés szempontsor 3. és 8. sz. táblázat koherenciája). Az óvodapedagógusok alkalmazott módszerei segítették a tanulási környezet megteremtését, a megújuló módszertani kultúra kiemelt jelentőséggel van jelen a nevelés folyamatában.

A pályázatok segítették az új módszerek közvetítését. Sokoldalú, élménypedagógián alapuló módszerek kerültek előtérbe, alkalmazásuk széleskörű megvalósítást mutattak – kérdés, hogy a fogalmak definiálása egységes-e.

A hagyományok ápolására, a helyi „hungarikumok” felfedezésére szép példák olvashatók a pályázatokban.

Kevés pályázó tért ki érdemben a differenciált fejlesztésre, pedig több pályázó óvoda integrál SNI gyermekeket, illetve több óvodában magas a HH és HHH gyermekek száma.

Az óvoda által vállalt **fejlesztési célok** alapvetően az önértékelés eredményeire építettek, bár akadtak ettől eltérőek is.

A vállalt fejlesztési cél néhány intézmény esetében komoly anyagi ráfordítást igényel, mely erőforrás az óvoda esetében nem áll rendelkezésre, így megvalósítása három év távlatában is valószínűtlennek tűnik.

A kritérium sorszámára hivatkozás csak elenyésző számú pályázat esetében történt meg. A néha túlzónak tűnő helyi igények, lehetőségek és szükségletek összhangjának megteremtése érdekében az óvodák szoros kapcsolatot ápolnak a fenntartóval. (Közös pályázatok, helyi támogatások, energiatakarékos beruházások, a környezettudatos nevelőmunka eredményeinek bemutatása, közös rendezvények stb.)

Több pályázatban is megfogalmazódott igény/elvárás a hálózat működtetői felé, hogy szükséges erősíteni a zöld óvodák közti kapcsolatokat.

Összegezve megállapítható, hogy az ismételten pályázó óvodák Zöld óvodai tartalmak megjelenítése terén átgondoltabb nevelőmunkát igazolnak, a szemléletváltás tényeit részletesebben tükrözik.

2. Tapasztalatok az „Örökös Zöld Óvoda” 2014. évi pályázatokról

2.1 Formai értékelés tapasztalatai

Az adatlapokat hiánytalanul töltötték ki a pályázók: minden adat, aláírás, pecsét a helyén szerepelt.

A „Zöld Óvoda” okleveleket csatolták, egyetlen esetben nem került hitelesítésre 2 oklevél.

A beszámolók a legtöbb esetben követték a pályázati kiírásban található vázlatot, csupán 3 intézmény nem vette figyelembe, ebből 2 óvoda beszámolója kissé kuszává, szövevényessé vált; egy intézménynél pedig az „ollózott” anyag okozott az értékelésben nehézséget.

Egy intézmény az újra pályázókra vonatkozó vázlatpontokat és önértékelési táblázatot használta fel.

Az elkötelezettségi nyilatkozat igazodott a kritérium rendszer elemeihez és legtöbb esetben konkrétan leírták a nevelőtestület elhivatottságát, de volt ahol mindez formálisan jelent meg.

2.2 Tartalmi értékelés tapasztalatai

A kritérium rendszer teljesülését a kilenc év távlatában az óvodák a részletesebben dolgozták ki. Szinte évekre lebontva, tevékenységenként sorolták fel a programokat, helyszín és eredmény megjelölésével.

Részletesen bemutatásra kerültek a folyamatos, állandó tevékenységek (pl.: szelektív hulladékgyűjtés, komposztálás, kiskert gondozása, jeles napok, zöld ünnepek). Számos hagyomány és új elem került bemutatásra.

Sokoldalú, élménypedagógián alapuló módszerek alkalmazását (felfedezés, megfigyelés, tapasztalás, tevékenykedés lehetőségének biztosítása) igazolták a tények. A fenntartható fejlődés népszerűsítésében elért eredmények a beszámolók soraiban a kötelező vázlatpontoknál megjelentek.

A humán erőforrás fejlesztésének eredményeit az elvégzett képzések téma, óraszám megjelölésével igazolták. A résztvevők számának %-os kimutatását sok óvoda megtette. Az eredmények jellemző jegyeinek bemutatása a Zöld óvodai tartalmakkal összhangban csak a legjobb pályázatok némelyikében volt található, sok esetben nem írtak róla.

Széleskörű helyi és településen kívüli szakmai kapcsolatrendszer volt olvasható a pályázatokban, amely a folyamatos bővülést, fejlesztési tevékenységeket igazolta. A fenntartó bevonásában elért eredmények helyett szinte minden esetben a fenntartó bevonásával megvalósult programok bemutatására került sor. A szülők és a szűkebb társadalmi környezet bevonásában elért eredményekről pozitívan, számszerűsítetten beszámoltak be, ami az elmúlt évhez viszonyítva pozitív változást jelentett.

A megvalósított programok eredményei egy pályázó esetében tételesen megjelenést mutattak, ami példaértékű. A kilencéves tudatos munka eredményeképpen a gyermekek fejlődésében megnyilvánuló eredményeket már számos pályázó nevesítette (pl.: a gyermekek szókincsébe beépültek a különböző fogalmak: komposztálás, gyógynövények, szelektív hulladékgyűjtés).

Ezek a konkrét tények visszaigazolták a több éves tudatos nevelőmunka eredményeit.

Elkötelezettségi nyilatkozat

A nyilatkozatra a pályázati kiírás nem ad előre meghatározott formátumot, de értékelési szempontként szerepel, hogy a kritériumrendszer megvalósításával kapcsolatos elköteleződés és elhivatottság jelenjen meg benne. A pályázatokban változó képet mutatott a nyilatkozatok megfogalmazása, a részletezettség és igazodás a kritériumrendszer elemeihez. A teljesen részletezettől az egy mondatos nyilatkozatig minden megtalálható.

Összegezve megállapítható, hogy az „Örökös Zöld Óvoda” címre pályázó óvodák képesek hosszabb távon fenntartani, megvalósítani és bemutatni a kritériumrendszer szerinti működésüket.

3. A szakértők javaslatai a pályázati kiírás és az önértékelési szempontsor módosítására

Az eddigi tapasztalatok alapján a következő területeken ajánlott pontosítani, módosítani a pályázati kiírást, az önértékelési szempontsört:

A pályázati kiírásnak egyértelműen tartalmaznia kell, hogy *az adott évben ki tekinthető újra pályázónak.*

A *beadás módjára vonatkozó ajánlás:* a pályázatokat benyújtani CD, vagy DVD formájában is lehessen. Az adathordozókon benyújtott pályázati anyag tartalmazza az aláírt dokumentumokat PDF és WORD formátumban is.

Pontosítani szükséges a *törvényi, rendeleti módosításokkal összefüggésben lévő helyi dokumentumok megnevezéseit és tartalmi jellemzőit.*

A könnyebb *átláthatóság és értelmezés* érdekében a *táblázatokban* kevesebb oszlopra van szükség, valamint a szükséges dokumentumok érintett területeinek felsorolását és a tartalmi kiemeléseket össze kell vonni, ezáltal folyamatosabban írható az önértékelési beszámoló.

A *továbbképzéssel* kapcsolatosan a belső továbbképzési lehetőségek, a belső tudásmegosztásban elért eredmények számszerűsítve jelenjenek meg, és szerepeljenek a megyei, térségi bemutatók, műhelyfoglalkozások is.

A Zöld óvodák hálózatának továbbképzési tevékenységeit, a bázisóvodák tevékenységeinek tartalmát, a nemzeti parkok-, védett területek-, állatkertek-, múzeumok-, tájházak tevékenységeit is a továbbképzések sorába lehessen számítani. Javasolt a szélesebb körű és tartalmú továbbképzési, önértékelési rendszer kialakítása.

Az óvodai élet mindennapjaiban *a nevelés folyamatában megjelenő jellemző tevékenységek helyi sajátosságainak bemutatására* lehetőséget kell biztosítani az önértékelésben, ne csak a tevékenység bemutatása kapjon helyet, *hanem az értékelések és a fejlesztési tervek megjelenítése is.*

Amennyiben *erdei óvodát* is szervez a pályázó (legalább két – lehet több is – egymást követő napon, előre megtervezett program alapján megvalósított tevékenység), az rövid, programismertetéssel kerüljön bemutatásra az önértékelésben.

Az *eszközök és felszereltség* bemutatásakor a megnevezés mellett az *eszközök darabszámának* jelölése is szükséges, valamint kerüljön be a saját készítésű eszközök listája is.

A takarékoság mellett az *attitűddel és szokásformálással* kapcsolatos elvárások is nagyobb hangsúlyt kapjanak a pályázatokban.

A *Zöld óvodai arculat kialakítása érdekében végzett felnőtt tevékenységek* feltérképezése során az egyes tevékenységekhez jelenítsen meg a pályázó legalább egy példát az önértékelésben.

Szükséges, hogy a „Zöld Óvoda” címmel rendelkező óvodák kaphassanak tematikus külső segítséget, értékelést a tanfelügyeleti minősítések során, valamint a helyben megvalósuló szaktanácsadás adjon munkájuk fejlesztéséhez, önértékelésük elvégzéséhez segítséget.